

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Sivistyksen vahva nosto, sekä ylimmän opetuksen vapaus molemmilla korkeakoulusektoreilla ovat oleelliset kärjet koko visiokokonaisuudelle. Sivistys ja tieteen vapaus ovat haastettuina, joten Suomi niiden turvasatamana on oikea tavoite - meidän on kansallisesti vahvistettava tätä yhdessä koko kansakuntana. Korkeakoulujen tasavertaisuus on toteututtava - ei samanlaistaminen, vaan yhdenvertaisuus kahden erilaisen toimijan kesken omiin vahvuuksiin keskittyen, sekä ennen kaikkea korkeakoulujen autonomian vahvistaminen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet vievät edelläkävijyyttä eteenpäin, mutta huolena on niiden toteutuminen niin yhteiskunnallisesti kuin erityisesti koko korkeakoulukentällä. Emme koe että visio takaa tälle riittävät resurssit ja sitoutumisen. Resilienssin vahvistamisen merkitystä ei voi korostaa tarpeeksi. Korkeakouluja ei saa jättää yksin ratkaisemaan epäasiallisuuden haastetta - siihen tarvitaan koko yhteiskuntaa ja erityisesti kaikkien poliittisten päättäjien sitoutumista.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoitteen keskiössä on oltava inhimillisen pääoman kokonaisvaltainen kasvattaminen, sekä mahdollisuuksien Suomen edistäminen. Olemme huolissamme siitä, että visio antaa lupauksen vain yhdestä korkeakoulututkinnosta. Koulutuksen maksullisuus ei edistä mahdollisuuksien Suomea, ja erityisesti alanvaihtajien osalta tämä muodostuu haasteelliseksi. Iän karttuessa on oltava mahdollisuus vaihtaa alaa ja suuntaa. Sekä jo nyt moni nuori venyttää päätöstä opiskeluvaihtamastaan, kun ei halua tehdä valintaa peläten sen olevan väärä.

Tarvitsemme 60% nuorten aikuisten korkeakoulutettujen rinnalle myös muita tavoitemittareita, esimerkiksi.

Mittari 1 - 75% suomalaisista suorittaa korkeakouluopintoja (ei välttämättä kokonaista tutkintoa, eikä välttämättä nuorena aikuisena).

Mittari 2 - kolmas osa suomalaisista suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon (jossakin vaiheessa).

Mittari 3 - 10% ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista suorittaa tohtoritasoisen tutkinnon.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Nuorten sujuva siirtyminen korkeakoulutukseen olkoot kaikkein keskeisin toimenpide. Se tarkoittaa myös nykyisten opintoloukkujen purkamista siten että yhä useampi nuori myös uskaltaa ottaa opiskelupaikan vastaan ilman että se sulkee tai vähintään heikentää muita vaihtoehtoja. Tätä tukevia piirteitä onneksi löytyy toimenpiteistä, kunhan mahdollisuus vaihtaa suuntautumista ja korkeakoulua toteutetaan onnistuneesti.

Korkeakoulujen yhteistyötä 2. asteen koulutuksen kanssa, erityisesti ammatillisen, on syvennettävä muutenkin kuin väylä- ja polkuopintojen kautta. Yhtenäistämisen tulee tarkoittaa myös sitä, että nuorella on avoin mahdollisuus valita korkeakouluttajista, ilman että 2. asteen koulutuksen järjestäjällä ja korkeakoululla on kahdenvälinen sopimus tähän mahdollisuuteen.

Esitämme korkeakoulujen välisen aidon yhteistyön merkittävää lisäämistä. Omistajuus ei ole yhteistyötä.

Ennakointiedon jalostamiseen tarvitaan myös sidosryhmien välistä vuoropuhelua, ei vain raakaa dataa. Ennakointia voidaan tehdä trendeistä, mutta ennakointiin liittyy myös hiljaisia signaaleita ja

ymmärrys siitä mihin suuntaan eri aloja sekä Suomea kokonaisuutena ollaan viemässä. Siksi tutkittua tietoa voidaan ymmärtää ja hyödyntää vasta, kun siitä on käyty riittävän laaja keskustelu ja sidosryhmien törmäyttäminen. Koulutustarjontaa tarvitaan tulevaisuuden ja ennen kaikkea työelämäntarpeisiin. Tarjonta ei saa muodostua koulutuksen vetovoimaisuuden perusteella - kaikista ei voi tulla tradenomeja, vaikka unelmayhteiskuntamme sellainen olisikin.

Korkeakouluyhteisöstä muodostuu turvallinen ympäristö, ja se antaa myös eväät oman identiteetin syntymiseen. Osaamisen lisäksi korkeakoulutus luo nuorelle identiteetin itsestään - mikä on hänen paikkansa ja roolinsa yhteiskunnassa - se rakentuu tutkinnon kautta ja vain vahva sitoutuminen ja luottamus omaan tutkintoon edistää hänen polkuaan työelämässä. Siksi korkeakouluyhteisön on myös tuettava yhteisöllisyyden siltaa valmistumisen jälkeiseen tutkintoidentiteettiin.

Esitämme kohtaan "Opintoihin kiinnittyminen ja koulutuksen laatu vahvistuvat" uutta kohtaa: "Korkeakouluyhteisö on turvallisuutta luova, ja tukee yhteisöllisyyden kautta tutkintoidentiteetin vahvistumista."

Emme kannata lyhyttutkintojen (EQF5) käyttöönottoa. Pienet osaamiskokonaisuudet ovat toimivampi tapa saavuttaa osaamistason nostoa. Mikäli EQF5 halutaan ottaa laajasti käyttöön, tulee sen olla osa alempaa korkeakoulututkintoa (EQF 6), eli ns. välitodistus. Ei erillinen tutkinto, jonka olisi äärettömän vaikea löytää paikkansa niin työelämästä kuin suomalaisen yhteiskunnan muista rakenteista.

Tuemme erittäin vahvasti toimenpidettä uudistaa korkeakoulutuksen alakohtaiset tutkintonimikkeet, ja erityisesti painotusta ammattikorkeakoulutukseen. Osa tutkintonimikkeistä ei anna todellista kuvaa osaamisesta ja tutkinnon antamasta kelpoisuudesta eri tehtäviin. Olemme erityisesti huomanneet haasteen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tunnettuudessa, ja siksi YAMK-tutkintonimike tulisi pikaisesti päivittää mm. kansainvälisesti yleisesti käytössä olevaan maisteri-muotoon, joka on myös kansallisesti laajasti käytetty nimike ylemmän korkeakoulututkinnon tuomasta osaamista ja kelpoisuudesta. Laajemmin tämän ohella on syytä vahvistaa osaamisen sanoittamisen ja tunnistamisen työtä - tutkintonimike ei itsessään aina kuvaa riittävällä tarkkuudella todellista osaamista esimerkiksi rekrytointitilanteessa.

Suurimman huolen kohdistamme YAMK-tutkintojen työelämäkokemusvaateen poistamisesta. Pidämme kirjausta huolestuttavana. Työelämäkokemusvaade on ehdottomasti säilyttävä ennallaan. Tunnistamme ammattikorkeakoulujen kohtaamat haasteet mm. kv-yhteistyössä sen tiimoilta. Mutta missään tapauksessa YAMK-tutkinnon ydin - työelämälähtöisyys - ei saa rikkoutua tämän myötä. Työelämäkokemusvaade on oleellinen osa koko YAMK-tutkinnon ydintä. Esimerkiksi jäsenillämme kuluu 11 vuotta AMK-tutkinnosta YAMK-tutkintoon - se siis suoritetaan vahvasti työelämälähtöisesti ja työn ohella, täydentäen olemassa olevaa osaamista urakehityksen mukana - tästä on pidettävä kiinni jatkossakin. Tulevaisuudessakin on erityisen tärkeää että ammattikorkeakoulusta ei voi valmistua YAMK-tutkintoon ilman todellista työkokemusta.

Visiossa olevaan kirjaukseen liittyy merkittävä riski, ja siksi esitämme ensisijaisesti sen poistamista visiosta kokonaan. Mikäli kirjaus jää osaksi visiota, esitämme kohdan “arvioidaan YAMK-tutkintojen työelämäkokemusvaatimuksen poistamista erityisesti ammattikorkeakoulujen kansainvälisen yhteistyön esteiden vähentämiseksi.” muuttamista muotoon: “arvioidaan mahdollisuutta joustavoittaa YAMK-tutkintojen työelämäkokemusvaadetta siltä osin kun se vaikeuttaa kansainvälistä yhteistyötä.” Tämä antaa selkeämmän ja todellisemman kuvan siitä millaista muutosta visio esittää ilman että YAMK-tutkinnon DNA-rikkoontuu.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Esitämme kolmannen kappaleen (alkaa nyt: “Korkeatasoisen koulutuksen ja tieteellisen tutkimuksen ansiosta Suomi..”) alkuun lisättäväksi: “Vuonna 2040”, jolloin se selkeyttää ko. kohdan kuvaamaa tahtotilaa.

Tohtoreiden määrä yrityksissä kasvaa vain, kun yhä useampi jo ko. sektorilla työskentelevä koulutautuu työelämälähtöisesti tohtoriksi. Tarvitsemme tulevaisuudessa enemmän työelämäpolulta tulevia tutkivia ammattilaisia, emme akateemiselta polulta tulevia ammattitutkijoita.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

On varmistettava; kaikkien kansallisten TKI-rahoituskanavien on palveltava koko korkeakoulusektoria.

Tarvitsemme kansallisen strategian jolla nostamme datakeskusten ja tekoälyn jalostusastetta Suomessa. Sen toteuttamisessa korkeakoulut ovat keskeisin toimija ja muutoksen ajuri. Olemme uhkaavasti jäämässä tekoälyajassa perustuotannon maaksi, jossa dataa käsitellään teollisesti, mutta ei valmiiksi tuotteeksi asti.

Kansainvälisyyden edistämiseksi on selvitettävä pikaisesti vaihtoajan irrottamista tavoiteajasta, eli jatkossa vaihto-opiskelua tai -harjoittelua ei laskettaisi käytettyyn opiskeluaikaan.

Esitämme kohtaan “Korkeakoulut ovat vastuullisen kansainvälistymisen edelläkävijöitä” lisättäväksi uuden alakohdan: “Selvitetään mahdollisuutta irrottaa opiskeluvaihto ja harjoittelu ulkomailla tavoiteajan laskennasta.”

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Nykyisiä vahvuuksia on vahvistettava. Suomen yksi suurimmista vahvuuksista on toimiva rinnakkainen korkeakoulujärjestelmä, jossa niin ammattikorkeakoulut kuin yliopistot vastaavat yhteiskunnan kehittymisen tarpeeseen omilla tehtävillään ja omilla painotuksillaan. Dualimalli on Suomen vahvuus. Korkeakoulujärjestelmän uudistamisessa on varmistettava tämän vahvuuden potentiaalinen täysimittainen hyödyntäminen, ja vältettävä kehittyminen kohti hallinnollista trialimallia. Suomen todelliset kilpailijat eivät ole maamme sisäisiä, vaan kilpailu kehitymisestä muiden kansallisvaltioiden joukossa - siihen työhön tarvitsemme Suomessa sisäistä tervettä kilpailua, joka onnistuu parhaiten autonomisten korkeakoulujen kautta, jotka parhaimmillaan sparraavat toisiaan, ja tekevät keskenään aitoa yhteistyötä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulujärjestelmän uudistamistyön on oltava vähintään yhtä laaja kuin varsinainen visiotyö on ollut. Uudistamistyön on osallistuttava laaja-alaisesti niin poliittisia päättäjiä, korkeakouluja kuin korkeakoulutuksen sidosryhmiä. Uudistamistyön keskiössä on oltava yhteinen ja aito halu edistää järjestelmää monipuolisesti, ei vain uudistamisen takia tai alistamaan toista korkeakoulusektoria. Tähän jos mihin tarvitaan parlamentaarinen yhteisymmärrys. Tavoitteena on oltava aito, ei hallinnollinen tai omistajuuteen nojaava, yhteistyö Suomessa ja mahdollisuudet toimia eurooppalaisissa korkeakoulutuksen verkostoissa yhtenevästi ja täysimääräisesti.

Kansallisesti yhteiskunnan osaamistarpeet lähtevät ennen kaikkea työelämän tarpeista, joita ohjaa laajempi poliittinen tahtotila siitä millaista elinkeinorakennetta ja aluepolitiikkaa Suomessa halutaan edistää. Osaamistarpeet tulee siis määritellä juuri tarpeiden kautta. Korkeakoulujen on mahdollista erikoistua ja profiloitua tämän kautta yhä paremmin, mutta myös hakea ja rakentaa yhteistyötä yli maakuntarajojen - se onnistuu paremmin tasavertaisena ja aitona yhteistyönä, kuin hallinnollisten rakenteiden kautta.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Perusrahoituksen on oltava pitkäjänteistä ja selkeää. Se takaa tuloksellisen toiminnan. Perusrahoitus ei saa olla ilmapuntari kullekin hallitusohjelmalle. Julkisen rahoituksen tulisi taata myös pitkän tähtäimen kehittyminen, ja taattava työrauha korkeakouluille. Sen määrä on kutistunut huolestuttavalle tasolle. Kilpaillun perusrahoituksen ja ulkopuolisen rahoituksen oheen on tarpeen varmistaa korkeakoulujen pitkäjänteinen kehitysrahoitus, jonka tulisi olla irrallaan perusrahoituksesta ja ennen kaikkea vakaata. Se voidaan toteuttaa esimerkiksi korkeakoulujen pääomittamisella. Harmillisesti ammattikorkeakoulujen omistusjärjestelyjen muutokset vaikeuttavat tätä merkittävästi, sillä pääomituksen tulee olla korkeakoulun omaan toimintaan, ei sen omistajan. Siksi pääomitus ammattikorkeakoulujen osalta tulisi tehdä irrallisena ja erillisenä, ammattikorkeakouluille perustettavan yhteisen säätiön pääomittamisella, joka takaa sen, että ko. varat käytetään vain ammattikorkeakoulutuksen kehittämiseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuositukseen tulee lisätä korkeakoulujen pääomittamisen selvittäminen perusrahoituksen rinnalle ja sitä täydentämään, mutta ei korvaamaan, vakauttavaksi rahoituselementiksi.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksien kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituksien kokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Harmillisesti visiotyön ohessa on jo tapahtunut liikehdintää ja muutoksia, joiden olisi pitänyt tapahtua vasta vision jälkeen, ja sen jälkeen muodostuvan laajemman uudistustyön myötä. Tätä tapahtunutta kehitystä on tarkasteltava äärettömän kriittisesti, koska sillä tulee olemaan suurempi merkitys suomalaisen korkeakoulutukseen ja korkeakoulutuksen kenttään kuin itse visiolla.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Toivomme että tilannekuva on kiinteä osa visiokokonaisuutta. Se nostaa esiin monta oleellista huomiota, mm. huolestuttavan kehityksen kansainvälisessä ilmapiirissä ja valtaisen teknologisen kehityksen. Nämä haastavat erityisesti tulevaisuuden korkeastikoulutettuja, nuoria jotka nyt pohtivat omaa tulevaisuuttaan ja kantavat siitä suurta huolta. Vision on syytä luoda toivoa tulevaan, ja siksi tilannekuvan rehellinen kuvaus ympäristössämme tapahtuvista huolestuttavistakin muutoksista on äärettömän tärkeä pohjustamaan tulevia päätöksiä vision pohjalta.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vaikka visio jää hieman visiottamaksi, antaa se kuitenkin näköalaa tulevaan. Sitä tarvitaan.

9. Muut kommentit

Kiitos mahdollisuudesta lausua.

Meriniemi Tuomas
Tradenomiliitto TRAL ry